

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

АМЕЛІНА С. М., доктор педагогічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: svetlanaamelina@ukr.net

ORCID 0000-0002-6008-3122

Анотація. Стаття присвячена розгляду акмеологічних аспектів підготовки майбутніх учителів німецької мови. Конкретизовано сутність акмеологічного підходу, який полягає у сприянні особистості досягнути вищого рівня власних здатностей, у окремих акмеологічних принципах, які можуть бути запроваджені у процес професійної підготовки вчителів німецької мови. До них віднесено такі: принцип гуманізму, принцип професійного розвитку, принцип особистісного розвитку, принцип активності, принцип зв'язку особистісного і культурного розвитку, принцип прагматичності. Встановлено, що врахування акмеологічних аспектів у підготовці майбутніх учителів німецької мови може стати дієвим засобом підвищення їхньої мотивації до набуття професійно значущих умінь і здатностей, а також реалізації набутих знань та умінь у подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: акмеологічний підхід, професійна підготовка, учителі німецької мови.

Актуальність (Introduction). Протягом кількох останніх місяців прискорила реалізація інтеграційних прагнень України щодо вступу до Європейського Союзу. Однак цей шлях є непростим і потребує багатьох трансформацій та зусиль на різних рівнях і етапах життєдіяльності суспільства. Зокрема, важливою є підготовка фахівців різного профілю в українських закладах вищої освіти, які інтегруються у європейський освітній простір. На особливу увагу заслуговує професійна підготовка висококваліфікованих учителів іноземних мов, адже від належного вивчення іноземних мов ще під час навчання у школі залежатиме можливість підвищення рівня володіння обраною мовою і, врешті-решт, її використання у процесі комунікації й співпраці з іншомовними партнерами.

Розглядаючи перелік іноземних мов, якими комунікує переважна більшість населення Європейського Союзу,

зауважимо, що найбільш поширеною є німецька, і не тільки у країнах-членах ЄС, а й в цілому на європейській території. Вона є державною мовою Федеративної Республіки Німеччина, Австрії, Ліхтенштейну, а також однією з офіційних мов Швейцарії, Бельгії, Люксембургу. Крім того, німецька мова поширена у деяких регіонах Чехії, Польщі, Бельгії, Італії, Нідерландів, Данії, Франції, Румунії.

Варто також враховувати той факт, що, хоч усі мови країн-членів використовуються у Європейському Союзі на рівноправній основі, все ж таки серед них виокремлюються три процедурні мови, які застосовуються в повсякденній роботі установ ЄС, – англійська, французька, німецька.

Отже, питання якісної підготовки вчителів німецької мови в українських закладах вищої освіти є нині важливим і актуальним.

© Амеліна С.М.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Розглядаючи публікації науковців з теми дослідження, варто відзначити, що останнім часом простежується зростання уваги як до пошуків нових засобів формування професіоналізму майбутніх учителів іноземних мов, так і до способів впливу на їхні особистісні якості. Методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов визначила Безлюдна В. [1]. Раковська М. акцентує увагу на важливості аксіологічного підходу до підготовки вчителів іноземних мов, що передбачає орієнтацію професійної освіти на формування в студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей. «Відтак аксіологічно-потенціалістичне бачення гармонійного, всебічного, повноцінного розвитку людини уможливорює моделювання різних варіантів виховної тактики та стратегії» [6, с. 162]. Смолінська О., Дзюбинська Х. вважають однією з форм професійного саморозвитку мобільність, «завдяки чому вдосконалюється знання іноземних мов, навички володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, комунікативна компетентність, емоційний інтелект, здатність розпізнавати та долати наслідки професійного вигорання. Всі ці характеристики можуть формуватися лише в процесі саморозвитку як цілеспрямована, послідовна і систематична робота самої людини задля підвищення професійної майстерності» [8, с. 47].

Низка праць дослідників присвячена різним аспектам підготовки вчителів німецької мови в українських закладах вищої освіти. На думку Дзевицької Л. С., особливість професії вчителя німецької мови полягає в тому, що «фахівець перебуває в епіцентрі різних виявів культури, а його робота знаходиться на стику найрізноманітніших знань, адже йому необхідно крім самої мови, знати величезну кількість речей і явищ, які зазвичай обговорюються на уроках німецької мови» [3, с. 60]. Булгару Н., вивчаючи технології

викладання німецької мови в умовах використання різних моделей дистанційного навчання, виокремлює серед них такі моделі організації освітнього процесу, що дозволяють більш повно реалізувати можливості Інтернет-технологій [2, с. 43]. Розглядаючи використання практико-дослідницького проекту у професійній підготовці майбутніх вчителів німецької мови засобом саморефлексії, Ігнатова О., Жовнич О. висловили цікаву ідею щодо можливості запровадження практико-дослідницького проекту як альтернативи курсових робіт з методики навчання іноземної мови, «позаяк він структурно і змістовно повною мірою відповідає вимогам, що ставляться до курсових робіт студентів» [4, с. 119]. Палиця Г. С., вивчаючи питання професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови засобами сучасних інтернет-ресурсів, концентрується на визначенні потенціалу сучасних інтернет-ресурсів у професійній освіті вчителів німецької мови, зокрема, німецького веб-порталу derdieDaF як інструменту навчання німецької мови [5].

Однак наявні публікації не охоплюють питання врахування акмеологічних аспектів у процесі підготовки майбутніх учителів німецької мови, тому воно потребує окремого дослідження.

Мета (Purpose). Мета статті полягає у визначенні можливості врахування акмеологічних принципів у процесі підготовки майбутніх вчителів німецької мови для підвищення її якості.

Методи (Methods). Для досягнення заявленої мети були використані такі методи дослідження: аналіз педагогічної, методичної й спеціальної літератури; аналіз і синтез для визначення основних акмеологічних принципів; метод узагальнення для формулювання висновків дослідження.

Результати (Results). Досліджуючи акмеологічні аспекти у підготовці майбутніх вчителів німецької мови, враховуємо, що акмеологія орієнтована на комплексне вивчення розвитку людини на етапі її дорослості. Оскільки багативи-

мірність цього феномену означає неможливість його вичерпної характеристики, розглянемо окремі акмеологічні принципи, на яких пропонуємо зосередитись під час навчання вчителів зазначеної спеціальності.

Принцип гуманізму. Цей принцип ґрунтується насамперед на розумінні особистості людини як вищої цінності. Проектуючи його на освітній процес, вважаємо, що реалізація принципу гуманізму у підготовці майбутніх вчителів німецької мови має здійснюватись шляхом встановлення реальних суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачами і студентами, а також у межах студентської спільноти. Досягти цього під час проведення занять можна, наприклад, за рахунок ретельно обміркованого вибору форм організації навчальної діяльності майбутніх учителів німецької мови. Саме навчальна співпраця та комунікація у процесі пізнання сприяють становленню рівноправно-партнеських стосунків у ланках «студент-викладач» і «студент-студент». Працюючи в парах або групах, кожен студент отримує можливість реалізувати свої індивідуальні здібності, розвинути навички соціальної поведінки та комунікації, навчитися зважати на думки інших, при цьому адекватно сприймати критику чи похвалу, формулювати ідеї й відстоювати власну позицію. Така організація соціальних форм проведення занять сприяє активізації вже наявних знань і умінь студента, розвиває його здатність до партнерської співпраці, здатність проявляти ініціативу; спонукає до активної позиції у навчальному спілкуванні; слугує ефективним засобом підготовки до професійної іншомовної комунікації. Найбільш продуктивними можуть стати такі форми організації навчальної діяльності студентів, як рольові й ділові ігри, дискусія, диспут, робота в групах, проектна діяльність, кейс-метод. Зазначені форми сприяють ефективності формування умінь і здатностей майбутніх учителів іноземних мов, адже вони передбачають їх активну взаємодію один з одним і викла-

дачем, толерантність у ставленні до інших, рівноправні відносини у спілкуванні. Вони допомагають формувати функціональну грамотність, виробити навички побудови логічного висловлювання, закріпити стійкі навички функціонально-правильного професійно-орієнтованого усного й писемного мовлення.

Принцип професійного розвитку. Підготовка майбутніх учителів німецької мови у закладах вищої освіти спрямована насамперед на їхній процесійний розвиток, адже в межах закладу освіти вони отримують відповідну кваліфікацію, згідно з якою мають успішно виконувати низку професійних завдань.

Для організації процесу підготовки майбутніх учителів німецької мови з урахуванням одного з основних акмеологічних принципів – принципу професійного розвитку – вважаємо за доцільне спиратись на «Рамкову програму з німецької мови для професійного спілкування для вищих начальних закладів України», яка є принципово новим нормативним документом щодо вивчення німецької мови як однієї з найбільш поширених європейських мов. Закладені в основу цієї програми зміст, цілі, принципи та методи навчання базуються на новітніх досягненнях української та зарубіжної педагогіки, психології, лінгвістики та методики викладання іноземних мов, що дає можливість організувати навчальний процес з урахуванням сучасних вимог до професійної підготовки майбутнього вчителя німецької мови.

Важливим є також те, що використання «Рамкової програми» у освітньому процесі сприяє розвитку основних професійно значущих умінь вчителів німецької мови відповідно до міжнародних вимог, особливо щодо вмінь у соціальному та професійному спілкуванні.

Інноваційні засади «Рамкової програми» містять такі положення:

- розвиток діяльнісної комунікативної компетенції, що передбачає практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності та комунікативне ви-

користання німецької мови як у повсякденних, загальних ділових ситуаціях, так і у фахових;

- професійна та фахова спрямованість, що передбачає врахування професійних навичок, умінь та знань;
- усвідомлення міжкультурних відмінностей, розуміння чужої та власної культур;
- спільне обговорення й визначення викладачами та студентами тематики навчального процесу, участь студентів у плануванні занять;
- формування тематичних мереж для визначення змісту навчального процесу;
- система оцінювання рівня сформованості комунікативної діяльності компетентії студентів з урахуванням рівнів володіння іноземною мовою, визначених у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти та Європейській Рамці Кваліфікацій [7, с. 5].

Основними принципами навчання німецької мови, закладеними у «Рамкову програму», є такі:

- комунікативно-діяльнісна спрямованість;
- професійна та фахова спрямованість;
- усвідомлення міжкультурних особливостей;
- соціальна поведінка (співпраця і комунікація);
- багатомовність (субординативний плюрілінгвізм);
- автономне навчання;
- усвідомлення міжкультурних особливостей (міжкультурна чутливість).

Аналізуючи вказані принципи, можна констатувати, що вони повною мірою відображають акмеологічний підхід до підготовки майбутніх вчителів німецької мови аспекти їхнього професійного розвитку.

Принцип особистісного розвитку. Безумовно, неможливо чітко розмежувати професійний і особистісний розвиток майбутніх учителів німецької мови як під час їхньої професійної підготовки у

закладах вищої освіти, так і загалом під час професійної діяльності. Увага до особистісного вдосконалення студентів сприяє формуванню у них здатності до самостійного навчання, спілкування і роботи в групі, самокритики і відповідальності та набуття вмінь, необхідних для професійної діяльності. Комунікативні вміння необхідно тренувати інтегровано, щоб студенти могли вільно застосовувати їх у реальних ситуаціях. Комунікативно-діяльнісна спрямованість навчання знімає суперечності між природним спілкуванням у соціумі та штучним спілкуванням на заняттях [7, с. 12–13].

Принцип активності. Найбільш ефективними методами й формами навчання є ті, у процесі застосування яких до участі залучені всі студенти. З іншого боку, майбутні вчителі німецької мови мають самі усвідомити, що тільки активна діяльність сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу, а отже й більш якісній підготовці до майбутньої професійної діяльності. Спектр методів, які можуть бути використані для активізації студентів, дуже широкий – від діалогічних методів до проектної роботи.

Принцип зв'язку особистісного і культурного розвитку. Цей принцип може бути врахований у процесі підготовки до занять під час відбору навчального матеріалу з акцентуванням на схожості й відмінності між рідною культурою та культурою німецькомовних країн, мову яких вивчають майбутні вчителі. При цьому у них пробуджують здатність сприймати й розуміти «чуже», порівнювати «своє» й «чуже», визнавати рівноправність і самобутність культур. Доцільно навчати студентів виявляти й використовувати національно забарвлені сталі мовні засоби, адекватно застосовуючи їх у різних ситуаціях спілкування.

Принцип прагматичності може стати основою раціоналізації мовного матеріалу, який використовується у процесі вивчення німецької мови майбутніми вчителями. Доволі часто можна спостерігати перевантаження студентів так званими «надлишковими знаннями», що, з

одного боку, демотивує їх, а з іншого – позбавляє можливості належного, а не поверхневого засвоєння пропонованого матеріалу. Тому важливим є виважений, конкретизований, аргументований і логічний відбір слів і словосполучень (лексичний матеріал), граматичних конструкцій, передбачений для вивчення протягом певного проміжку часу і чітко обмежений щодо обсягу з міркувань реальних можливостей його засвоєння.

Крім того, принцип прагматичності пов'язаний із метою та призначенням відібраного мовного матеріалу з огляду на його вживаність, поширеність, тобто орієнтацію на сучасний стан німецької мови. При цьому доцільним є вивчення не тільки унормованої мови – літературного варіанту (Hochdeutsch), але й виразів та конструкцій розмовного варіанту, необхідного для досягнення порозуміння у повсякденному спілкуванні.

Висновки і перспективи (Discussion). Сутність акмеологічного підходу, який полягає у сприянні особистості досягнути вищого рівня власних здатностей, конкретизується у окремих акмеологічних принципах, які можуть бути запроваджені у процес професійної підготовки вчителів німецької мови. До них віднесено такі: принцип гуманізму, принцип професійного розвитку, принцип особистісного розвитку, розвитку активності, принцип зв'язку особистісного і культурного розвитку, принцип прагматичності.

Врахування акмеологічних аспектів у підготовці майбутніх учителів німецької мови може стати дієвим засобом підвищення їхньої мотивації до набуття професійно значущих умінь і здатностей, а також реалізації набутих знань та умінь у подальшій професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Безлюдна В. Методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Сучасні інформаційні технології та інноваційні мето-

дики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2017. Вип. 48. С. 51–55.

2. Булгару Н. Технологія викладання німецької мови в умовах використання різних моделей дистанційного навчання. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 4 (67), 2019, с. 41-46.

3. Дзевицька Л. С. Основні напрями та особливості професійної підготовки вчителів німецької мови в Україні. Педагогіка вищої та середньої школи. Вип. 48, 2016, с. 58-63.

4. Ігнатова О., Жовнич О. Використання практико-дослідницького проєкту у професійній підготовці майбутніх вчителів німецької мови засобом саморефлексії. Молодь і ринок, №5-6 (191-192), 2021, с. 114-119.

5. Палиця Г. С. Професійна підготовка майбутніх учителів німецької мови засобами сучасних інтернет-ресурсів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 79 том 2'2021, с. 35-38.

6. Раковська М. Ціннісні орієнтації особистості майбутнього вчителя іноземної мови в системі освітнього процесу. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 4 (67), 2019, с. 159-164.

7. Рамкова програма з німецької мови професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Київ: Ленвіт, 2014. 136 с.

8. Smolinska O., Dzyubynska Kh. Professional self-development of a teacher of a higher education institution: interdisciplinary aspect. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Vol. 7, No. 1 (2020), 41-47.

References

1. Bezliudna V. Metodolohichni osnovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov. Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi

fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy. 2017. Vyp. 48. S. 51–55.

2. Bulharu N. Tekhnolohiia vykladannia nimetskoi movy v umovakh vykorystannia riznykh modelei dystantsiinoho navchannia. Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky. № 4 (67), 2019, s.41-46.

3. Dzevytska L. S. Osnovni napriamy ta osoblyvosti profesiinoi pidhotovky vchyteliv nimetskoi movy v Ukraini. Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. Vyp. 48, 2016, s. 58-63.

4. Ihnatova O., Zhovnych O. Vykorystannia praktyko-doslidnytskoho proiektu u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv nimetskoi movy zasobom samorefleksii. Molod i rynek, №5-6 (191-192), 2021, s. 114-119.

5. Palytsia H. S. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv nimetskoi

movy zasobamy suchasnykh internet-resursiv. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vypusk 79 tom 2'2021, s. 35-38.

6. Rakovska M. Tsinnisni oriientsii osobystosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy v systemi osvithnoho protsesu. Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky. № 4 (67), 2019, s. 159-164.

7. Ramkova prohrama z nimetskoi movy profesiinoho spilkuвання dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy. Kyiv: Lenvit, 2014.136 s.

8. Smolinska O., Dzyubynska Kh. Professional self-development of a teacher of a higher education institution: interdisciplinary aspect. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Vol. 7, No. 1 (2020), 41-47.

ACMEOLOGICAL ASPECTS OF TRAINING PROSPECTIVE GERMAN LANGUAGE TEACHERS

Amelina S. M.

Abstract. *The paper deals with the acmeological aspects of prospective German language teachers' training. The essence of the acmeological approach, which is to help the individual to achieve a higher level of their own abilities, is specified in certain acmeological principles that can be introduced into the process of professional training of German language teachers. They include the following: the principle of humanism, the principle of professional development, the principle of personal development, the principle of activity, the principle of connection of personal and cultural development, the principle of pragmatism. It is established that the consideration of acmeological aspects in the training of prospective German language teachers can be an effective means of increasing their motivation to acquire professionally significant skills and abilities, as well as the implementation of acquired knowledge and skills in further professional activities.*

Keywords: *acmeological approach, professional training, German language teachers.*